

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY TAYYORLASH JARAYONIDA ULARNING MA'NAVIYATINI SHAKLLANTIRISH

Yo'ldoshevaSojida

JDPI magistranti

Ilmiyrahbar: p.f.f.d. (PhD) F.A. Rahmatova

JDPI Pedagogikata'limnazariyasikafedrasimudiri

Mamlakatimining ustuvor yo'nalishlar ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy jarayonlarni insonga, uning ma'naviy, kasbiy faoliyatiga qaratishdan iboratdir. Inson ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi bo'lishi bilan bir qatorda, uning ta'siri ostida o'zi ham kamol topadi. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivoji bilan inson kamoloti o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikda inson omili belgilovchi hisoblanadi. Chunki bu jarayonga inson mavjudligi, yashashi bilan emas, balki aql-zakovati, kasbiy mahorati bilan kuchli ta'sir qilib, jamiyat barcha jabhalari rivojini tezlashtiradi, o'zi ham jismoniy, ma'naviy, kasbiy jihatdan o'zgaradi. Bunga inson jamiyat taraqqiyoti, fan-texnika yutuqlari, yangi texnika va texnologiyalarni ishlab chiqarishda qo'llash hamda o'zining mahoratidan unumli foydalanish orqali erishishi mumkin. Xuddi shuningdek o'z aql-zakovati, ma'naviyati, mahoratini oshirishda ham ma'lum usul va vositalardan foydalanadi. Bular muttasil o'z ustida mustaqil ishlab fan, texnika, tarix, tibbiyot, huquqqa doir yangiliklarini o'rganib, o'zining umumiy madaniy saviyasi va kasbiga doir yangiliklarni o'zlashtiradi. Bunga malaka oshirish orqali erishadi. Jamiyat taraqqiyoti va o'z kamolotini tezlashtirishdagi dialektik bog'liqlikda eng muhimi inson o'z o'rnini to'g'ri anglashi lozim. O'zini anglash, o'z hatti-harakatini boshqarish, bu borada amalga oshirgan va qilishi lozim bo'lgan ishlarni belgilab olish insonni yangi intilish va harakatlarga undaydi.

Ma'naviy, axloqiy, ruhan tetik pedagogik jamoada o'qituvchi o'zini erkin tutadi, tarqoq, ta'lim-tarbiyada yagona maqsadi bo'lmagan jamoa o'qituvchining shaxsiy va kasbiy faoliyatiga salbiy ta'sir qiladi. Shunga qarab jamoaning alohida o'qituvchilarga ta'siri uning ijodiy rivojlanishga turlicha: tezkor yoki sust ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlash jarayonida ularning ma'naviyatini shakllantirishda pedagogik mummoli vaziyatlardan foydalanish samara beradi.

Vaziyat deganda, voqealar rivoji yoki natijasi insonga qiziqish hosil qiluvchi aniq jarayonni aks ettiruvchi obrazli, verbal va analitik axborotlar yig'indisi tushuniladi. Pedagogik vaziyatlar deganda esa, ijtimoiy hayot voqeliklarini kuzatish, aniqlash va hal etish orqali aniq xulosalarga kelishga imkon beruvchi obrazli, verbal va analitik axborotlar majmui tushuniladi. Pedagogik vaziyatlar talabalarda ijtimoiy, ma'naviy voqelikka faol munosabatni qaror toptiribgina qolmay, balki ularning ijtimoiy moslashuvini jadallashtirishda ham katta ahamiyatga ega.

Pedagogik vaziyatlarning yechimini izlab topish jarayonida ilgari amallarni bajarish doimiy nazorat qilib boriladi. Ularni tahlil qilish natijasida sub'ekt topshiriqlarni bajarishning umumiy usullarini o'zlashtiradi. Topshiriqlar muvaffaqiyatli bajarilganda talabalarning mustaqilliklari avtonom xususiyat kasb

etadi, so'ngra to'la mustaqillikka erishiladi. Pedagogik vaziyatlar talabalar e'tiboriga darhol uni hal etish mumkin bo'lgan masala ko'rinishida havola etiladi. Talabalarga vaziyatlarni bunday ko'rinishda taklif etish jarayonida sub'ektlar tomonidan tashkil etiluvchi intellektual faoliyatni go'yoki talabalar o'rniga o'qituvchi amalga oshirgandek bo'ladi. Mustaqil o'qishda shartlar oldindan ma'lum qilinmaydi.

Agarda o'qituvchi tomonidan masalaga aylantirilgan pedagogik vaziyatlar taqdim etilganda talaba yechim yo'lini topa olmasa, u holda u aniq vaziyatga duch kelib, ushbu vaziyatni kasbiy ma'naviyat bilan uyg'unlashgan pedagogik muammoning yechimini izlashga imkon beruvchi holatga aylantira olmaydi. Vaziyatning yechimini izlab topish ma'lum didaktik vazifalarga qat'iy amal qilishni taqozo etadi. Vaziyat shartlari avvaldan tuzuvchi tomonidan belgilab quyilganda, talabadan vaziyatni qayta o'zgartirish malakasini namoyish qilish talab etilmaydi. Shu bois talabalar bilimlarini boshqa vaziyatga ko'chirish va ularni amalda qo'llashda qiyinchiliklar his etadilar.

Tajribalar shuni ko'rsatdiki, talabalar pedagogik vaziyatlarning yechimini izlab topishda, taxminan bir xil darajada ekanliklari, biroq ma'naviyat bilan uyg'un pedagogik muammolar shartini ifoda etishga tayyor emasliklarini ko'rsatdi.

Kasbiy ma'naviyatni rivojlantirishda ko'proq shartlari ifoda etilmagan topshiriqlarni bajarishga to'g'ri keladi. Vaziyatga yechim izlar ekan, talaba shartlarni o'zgartirish qonunlari bilan tanishadi, aniq bir muammoni tahlil qilish va topshiriqni bajarishda mavjud ko'nikma va malakalardan foydalanadi. Muammoli vaziyatlar yordamida kasbiy ma'naviyatga doir tushunchalarni shakllantirish talabalarga mustaqil ravishda muammo belgilarini aniqlash, muhim ma'lumotlarni ikkinchi darajali ma'lumotlardan ajratib olish va qo'shimchalarni izlab topish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. – Т.: Адолат, 2017. 112 б.
2. Narbaeva, T.K, Musurmanova, A. "Priority areas of spiritual, moral and physical education of youth in the family". *Annals of the Romanian Society for Ceff Biology* 25.1 (2021): 6485-6496.
3. Narbaeva, T.K, Musurmanova, A. "Priority areas of spiritual, moral and physical education of youth in the family". *Annals of the Romanian Society for Ceff Biology* 25.1 (2021): 6485-6496
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка. // Под ред. Н. Ю. Шведовой. 3-е изд-е. – М.: Русский язык, 1990. – С. 928.
5. Педагогика: энциклопедия. II жилд, / тузувчилар жамоаси – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Давлат илмий нашриёти, 2015. – 84б.
6. Турғунов С.Т., Дониёров Б.Х., Умаралиева М.А., Шодмонова Ш.С. ва бошқ. Ўқитувчиларнинг касбий маҳорат ва компетентлигини ривожлантириш. – Т.: Сано-стандарт. 2012. 172 б.

7. Махмудов А.Х. Совершенствование дидактического обеспечения компетентностной подготовки будущих магистров., дисс:... д-ра. пед. наук.– Ташкент.– 2017.- С.226.
- 8.Umaralieva M. Pedagogical conditions of forming professional competence of teachers//Eastern European Scientific (ISSN 2199-7977). Journal. – Dusseldorf-Germany.2017.65-68p.
- 9.Умаралиева М.А. Хамкорлик педагогикаси асосида ўқитувчиларнинг касбий компетентлигини ривожлантиришнинг ўзига хос жихатлари.//Узлуксиз таълим журнали. –Т., 2018 №5-сон. 88-93б.
- 10.Умаралиева М.А.. Методы формирования профессиональной компетентности педагогов// Образования через всю жизнь: Непрерывное образование в интересах устойчивого развития: материалы 13-й междунар. конф. ”– Санкт-Петербург–2015.Часть II.С.67-70.
- 11.Umaralieva M. A. The role of creative technologies in development of professional competency of general secondary pupils in collaborative pedagogy//European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. – Volume 7 Number5,2019ISSN2056-5852.13-15p.
- 12.Rahmatova, F. (2020).THE WAYS OF UTILIZING PROBLEMATIC STUDY IN ENHANCING THE MATHEMATICAL MINDOF THE UPCOMING PRIMARY EDUCATION TEACHERS. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 13.Rahmatova, F. (2020).Main Features of Mathematical Subjects at Primary Schools. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 14.Rahmatova, F. (2020).FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IMPROVING MATHEMATICAL THINKING. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 15.Rahmatova, F. (2020).METHODS OF INNOVATION TECHNOLOGIES IN PRIMARY EDUCATION. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 16.Rahmatova, F. (2020). БУЛАЖАК БОШЛАНГИЧ СИНФ УҚИТУВЧИЛАРИНИНГ МАТЕМАТИК ТАФАККУРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МЕТОДЛАРИ. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 17.Rahmatova, F. (2020). ТАЛАБАЛАРНИНГ МАТЕМАТИК ТАФАККУРИНИ ЮКСАЛТИРИШДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ИМКОНИАТЛАРИ. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 18.Rahmatova, F. (2020). Математик тафаккурни такомиллаштиришда матнли масалалардан фойдаланишда узлуксизлик тамойилининг аҳамияти. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 19.Rahmatova, F. (2020). Математика фанини ўқитишнинг дидактик таъминоти. *Архив Научных Публикаций JSPI.*
- 20.Rahmatova, F. (2020). Талабаларда математик тафаккурни шакллантиришомиллари. *Архив Научных Публикаций JSPI, 1-6.*
- 21.Rahmatova, F. (2020). РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ ПОСРЕДСТВОМ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ. *Архив Научных Публикаций JSPI.*

22.Rahmatova, F. (2020). СОЗДАНИЕ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ ОБЛАСТИ ТВОРЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ. *Архив Научных Публикаций JSPI*.